

Научная статья

УДК 811.352.3

DOI: 10.31007/2306-5826-2023-1-56-38-46

АДЫГЭБЗЭМ И ГЪЭНАХУЭ, ОБЪЕКТ ПСАЛГЭ ЗЭПХАХЭМ Я СИНТАКСИС НЭЦЭНЭГЪЭЛГЪАГЪУЭ

Биццо Борис Чэмал и къуэ

Гуманитар къэхутэныгъэхэмкIэ институт – Федеральнэ къэрал бюджет щIэныгъэ
IуэхуцIапIэ «Урысейм щIэныгъэхэмкIэ и академием и Къэбэрдей-Балъкъэр
щIэныгъэ центр» Федеральнэ щIэныгъэ центрим» и филиал (Налшык, Урысей),
bizhoviev1952@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0001-8193-7126>

© Биццо Б.Ч., 2023

Аннотаци. Мы статьям псалгэ зэпха гурылуэгъуэм зэрыщыбгъэдыхьэр
мышхуэдэущ: ар псалгэ ирикъуу тIу е нэхьыбэ хьууэ, зыгъэIурыщIэ
грамматикэ зэпыщIэныгъышым ярыхэзкIэ – зэкIуныгъэкIэ, зегъэIуэныгъэкIэ е
егъэщIыIэныгъэкIэ зэпыщIахэрщ. ЗанщIэу кыхьэдгъэщынщи, апхуэдэхэм дэ
хэдгъэхэркъым гъээщIэнымрэ гъээщIаIкIуэмрэ я зэпыщIэныгъэр, сыту жыIэмэ
апхуэдэр псалгэуха ирокъури. Адыгэбзэ псалгэ зэпхэхэм ехьэлIауэ щыIэ классификацэ
зэмышхьхэм ящыщу дэ кыхьэтхаш зэпхэхэм я Iыхьэхэр мыхьэнэIэ зэрызэхуштыгъым
тещIыхьар, абы ипкь иткIэ ахэр тыншу пхуогуэш гъэнахуэ, объект, хьэл гупурэ. Мы
лэжыгъэм и мурадыр абыхэм ящыщу япитIыр синтаксис илэныкъуэкIэ убгъуауэ
зэпкърыхынырщ.

Ди къалэнхэм хохьэ псалгэ зэпха лIэужыгъуитIыгъым ещхьу бзэм зэмышхьу хэт
псори наIуэ къэщIыныр, абыхэм яку дэлъыну зэпыщIэныгъэхэр къэхутэныр, ахэр
зэрызэхэт пкыгъуэхэр сыт хуэдэ псалгэ лIэпкыгъуэхуэ щытынми къэщIэныр,
абыхэм ящыщу дапщэц дэтхэнэр пажэ (нэхьыщхьэ) хьуми, дэтхэнэр кIэрыдзэнми
убзыхуныр.

Къэхутэныгъэм кърикIуахэр нэхь пэж хьун папщIэ щIэтпщытыкIащ
художественнэ литературэм, IуэрыIуатэм кыхьэхэ текст зыкъом.

Гъэнахуэ, объект псалгэ зэпхэхэр щыджым Iэмал, бгъэдыхьэкIэ зыбжанэ
къэдгъэсэбэпаш: бзэщIэныгъэ зэпкърыхыныгъэ, къэтхэкI, зэзыгъапщэ-тхыдэ, н.

ЩIэуэ мы лэжыгъэм хэлъщ абы и фIыгъэкIэ темэ къэтптам ехьэлIауэ зэIубз
мышьуа, щIызэдауэ Iуэхугъуэ зыбжанэм жэуап зэрагъуэтар, абы кымидэкIэ
къэхутэныгъэм лIэпкь бзэщIэныгъэ фIэщыгъэцIэхэр кызыррыщыгъэсэбэпар.

Зэрыгуэзэн псалгэхэр: адыгэбзэ (къэбэрдей-шэрджэсыбзэ), псалгэ зэпха,
Iыхьэ-пажэ (нэхьыщхьэ), пкыгъуэ кIэрыдзэн, зыгъэIурыщIэ зэпхыкIэ

Цитатэ кызыррыщыгъэ: Биццо Б.Ч. Адыгэбзэм и гъэнахуэ, объект псалгэ
зэпхэхэм я синтаксис нэцээнэгъэIагъуэ // Вестник КБИИ. 2023. № 1 (56). С. 38–46.
DOI: 10.31007/2306-5826-2023-1-56-38-46

Original article

SYNTAXIC CHARACTERISTICS OF ATTRIBUTIVE AND OBJECT TERMS OF THE KABARDINO-CIRCISSIAN LANGUAGE

Boris Ch. Bizhoviev

Institute for the Humanities Research – Affiliated Federal State Budgetary Scientific Establishment «Federal Scientific Center «Kabardino-Balkarian Scientific Center of the Russian Academy of Sciences», Nalchik, Russia, bizhoviev1952@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0001-8193-7126>

© B.Ch. Bizhoviev, 2023

Abstract. This word combination in the article is understood as a syntactic construction formed by the combination of two or more full-meaning words based on one of the types of subordinating grammatical connection – agreement, control or adjunction. At the same time, we do not refer to phrases regarding its application to the predicate, since it already represents a sentence. From the phrases that are regular in the direction of classifications, we choose the allocation of those who regulate them according to the nature of the semantic relations between the components into attributive, objective and inherent. The aim of the work is a detailed syntactic analysis of the first two of them. The task included identifying all possible varieties of the analyzed phrases by type of connection, the dependence of these connections on what parts of speech the members of the combination are, on the one hand, and which of them becomes the core and which becomes dependent, on the other hand.

For greater reliability, the result of the study involved a significant amount of texts from the Kabardian-Circassian fiction and folklore.

To study attributive and object phrases, a set of methods and techniques was used: linguistic analysis, descriptive, comparative historical methods, etc.

The novelty of this work lies in the fact that it removes a number of controversial issues in relation to the topic under study, and also in the fact that it uses a new system of national linguistic terminology.

Keywords: Kabardino-Circassian language, phrase, core component, dependent member, subordination.

For citation: Bizhoviev B.Ch. Syntactic characteristics of attributive and object terms of the kabardino-circassian language. Vestnik KBIGI = KBiHR Bulletin. 2023; 1 (56): 38–46. (In Kabardino-Circassian). DOI: 10.31007/2306-5826-2023-1-56-38-46

Научная статья

СИНТАКСИЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА АТРИБУТИВНЫХ И ОБЪЕКТНЫХ СЛОВСОЧЕТАНИЙ КАБАРДИНО-ЧЕРКЕССКОГО ЯЗЫКА

Борис Чамалович Бижоев

Институт гуманитарных исследований – филиал Федерального государственного бюджетного научного учреждения «Федеральный научный центр «Кабардино-Балкарский научный центр Российской академии наук», Нальчик, Россия, bizhoviev1952@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0001-8193-7126>

© Бижоев Б.Ч., 2023

Аннотация. Под словосочетанием в данной статье понимается синтаксическая конструкция, образуемая соединением двух и более полнозначных слов на основе одного из видов подчинительной грамматической связи – согласование, управление или примыкание. При этом мы не относим к словосочетаниям связь подлежащего со сказуемым, поскольку оно уже представляет собой предложение. Из существующих в адыгведении классификаций словосочетаний мы выбираем позицию тех, кто группирует их по характеру смысловых отношений между компонентами на атрибутивные, объектные и обстоятельственные. Целью работы является подробный синтаксический анализ первых двух из них. В задачу входило выявление всех возможных разновидностей анализируемых словосочетаний по виду связи, зависимости этих связей от того, какими частями речи являются члены сочетания, с одной стороны, и того, который из них становится стрежневым, а что зависимым, с другой стороны.

Для большей достоверности результатом исследования привлечен значительный объем текстов из кабардино-черкесской художественной литературы и фольклора.

Для изучения атрибутивных и объектных словосочетаний был использован комплекс методов и приемов: лингвистический анализ, описательный, сравнительно-исторический методы, и т.д.

Новизна данной работы заключается в том, что она снимает ряд спорных вопросов по отношению к исследуемой теме, а также в том, что в ней применена новая система национальной лингвистической терминологии.

Ключевые слова: кабардино-черкесский язык, словосочетание, стержневой компонент, зависимый член, подчинительная связь.

Для цитирования: Бижоев Б.Ч. Синтаксическая характеристика атрибутивных и объектных словосочетаний кабардино-черкесского языка // Вестник КБИГИ. 2023. № 1 (56). С. 38–46. DOI: 10.31007/2306-5826-2023-1-56-38-46

Псалъэ зэпхар – ар псалъэ ирикъуу тӀу е нэхъыбэ зыгъэӀурыщӀэ грамматикэ зэпыщӀэныгъишым языхэзкӀэ – зэкӀуныгъэкӀэ, зегъэкӀуныгъэкӀэ е егъэщӀыӀэныгъэкӀэ – зэпыщӀа хъуарщ [Лингвистический словарь 1990: 10]. Грамматикэ ильэныкъуэкӀи, мыхъэнкӀи псалъэ зэпхам гупсэ хуэхъу псалъэр абы и Ӏыхъэ пажэщ (нэхъыщхъэщ), адреӀыр (адреӀхэр) – кӀэрыдзэнщ.

Псалъэ зэпхыкӀэр лӀэужыгъуитӀ мэхъу: зэпызыщӀэ зэпхыкӀэрэ зыгъэӀурыщӀэ зэпхыкӀэрэ.

ЗэпхыкӀэ щӀыкӀитӀыр зэщхъэщокӀ псалъэ зэпхам и кӀуэцӀкӀэ Ӏыхъэхэр зэрызэхуыщӀыт елъытакӀэ: зы псалъэр нэхъыщхъэу, адреӀыр кӀэрыдзэну щыт, хъэмэрэ апхуэдэ зэщхъэщыкӀыныгъэ щымыӀэу щыт.

ЗэпызыщӀэ зэпхыкӀэм щыгъуэ псалъэхэм яку дэль зэпхыныгъэр къэгъэхъуа мэхъу къэпсэлъыкӀэкӀэ (макъщӀыкӀэкӀэ). Апхуэдэ зэпхыкӀэ яӀэщ псалъэуха къызырыкӀуэм и пкъыгъуэ зэльэпкъэгъухэм: *Зэманыр, дыгъэ гуацӀэр, щӀыӀэ ткӀийр, жьыбгъэ бзаджэр мацӀэрэ а мывэм и цхъэфэм едзэгъуакъым...* (Уэхъутэ А.); *Уэлбаналэт, щӀыӀэтыӀэт гъатхэр.*

ЗэпызыщӀэ зэпхыкӀэкӀэ Ӏыхъэхэр зэрызэпхар къэгъэлъэгъуа мэхъу псалъэзэпыщӀэкӀэ, псалъэзэпыщӀэ-лъабжьэужькӀэ: *Шы емыӀыджхэр Ӏуэм аркъэнрэ къурыкъукӀэ къыщӀаубыдырт* (КӀэрашэ Т.). *Абы и бгъумкӀэ зэм хъэ фӀыцӀэ инхэр блэцӀэфтырт, зэм хывым ецхъу домбей гуэрхэм зыбӀрагъэхьрт* (Къашыргъэ Хь.). *Уи шыр шы ницӀы хъунуш, ау фӀыгъэ ямыӀей хэлькъыым* (КӀэрашэ Т.).

ЗыгъэӀурыщӀэ псалъэ зэпхыкӀэр – ар зы псалъэм (нэхъыщхъэм) адреӀыр грамматикэ гъэпсыкӀэкӀэ ӀэщӀэлыныр арщ, псалъэ кӀэрыдзэным иӀэну гъэпсыкӀэр псалъэ нэхъыщхъэм хэль категорэхэм къагъэуу. ГрамматикэкӀэ нэхъыщхъэ псалъэр – ар и категорэхэмкӀэ псалъэ зэпхыкӀэр (гъэпсыкӀэхэр) зыхуэдэр къэзыгъэувыр арщ. ГрамматикэкӀэ псалъэ кӀэрыдзэныр – ар псалъэ нэхъыщхъэм епхауэ щыткӀэрэ, абы и категорэхэм къагъэуу гъэпсыкӀэ(х)р къэзыщтэрщ [Шаги́ров 2003: 211].

Лексикэ-мыхъэнэ щытыкӀэм къыхэкӀыу зыгъэӀурыщӀэ зэпхыкӀэкӀэ зэпхэхэр щытынкӀэ хъунуш е лексикэ ильэныкъуэкӀэ къэухыныгъэ зимыӀэу – и Ӏыхъэр нэгъуэщӀ псалъэкӀэ пхъуэж хъууэ, нэгъуэщӀ псалъи хэбгъэууэ хъууэ, е къэухыныгъэ зӀэу – нэгъуэщӀ псалъэкӀэ зэпхъуэкӀ мыхъуу.

Псалъэ зэпыщӀа хъу псори псалъэ зэпхауэ убжыныр шыуагъэщ, сыту жыпӀэмэ псалъэ зэпхамрэ псалъэухамрэ я гъунапкъэр абы икӀутэнуш. Псалъэм папщӀэ, гъээщӀакӀуэрэ гъээщӀэнрэ зэпыщӀамэ, ар псалъэ зэпхакъым, атӀэ псалъэухаш: *Анэр мэпцафӀэ* жыхуиӀэм *мэпцафӀэ-м анэр-р* зэрегъакӀуэри, мыр зегъэкӀуэныгъэ зяку дэль псалъэ зэпхаш, жызыӀэ щыӀэщ, ар псалъэуха зэрырикъум щхъэкӀэ къымыгъанэу.

НэгъуэщӀ зы лъэныкъуэкӀи, арэзы уадэхъу хъунукъым псалъэ ирикъумрэ Ӏэдэж псалъэмрэ псалъэ зэпха хъууэ жызыӀэхэми. Абыхэм псалъэ зэпха лӀэужыгъуэу я тхыгъэхэм хэтщ мыпхуэдэ щапхъэхэр: *Ӏуэхум цхъэкӀэ, тхылъым папцӀэ, Мухъэмэду нӀэрэ?* Абы къыщымынэу, уеблэмэ псалъэ Ӏэдэжхэр мыбыхэм щынэхъыщхъэу къэзыллыгъэтэхэри щыӀэщ [Урыс 1994: 5].

Псалгъэ зэпхар цIэиуэ Iэмэпсымэщ (Iэмалщ). ЦIэфэщыгъэ занэу щыткIэрэ, ар фIуэ кыщхьэщокI хьыбаргъэIу занэ хуэ псалгъэухам. Абы ипкъ иткIэ жыпIэ хьунуш псалгъэ зэпхар псалгъэухам нэхьрэ псалгъэм нэхь пэгъунэгъуу [Виноградов 1954: 10]. Псалгъэ зэпхар псалгъэм ебгъапщэ хуэ цIэщ, псалгъэм и къалэным хуэдэ дьдэ игъэзащIэу, зэкъуэудами а зы гурыIуэгъуэр кьиIуатэу. Псалгъэухам щыхэтым дежщ псалгъэ зэпхар бзэм и зэпыщIэныгъэ Iэмалхэм я системэм щыщ щыхьур. Псалгъэухам хэмыту и закъуэу къапщтэмэ, ар псалгъэуха зэраухуэ пкыгъуэ къудейщ, псалгъэ щхьэхуэхэми ещхьу, предмет къэхьугъэ гуэрхэр къызэрагъэлабгъуэ Iэмалщ.

Псалгъэ зэпхэхэр ягуэш **кызырэрыкIуэрэ зэхэлъхуэ**. КызырэрыкIуэхэм я нэхьыбэр псалгъэ ирикъуитIу зэхэтщ: *лы хахуэ, мэз кхъужь, мэл тIоуцI, фIуэ еджэн*.

Псалгъэ зэпха зэхэлъ кыщагъэщIкIэ щIэуэ кыыхуэвэ псалгъэр е псалгъэ зэпхэхэр щIыгъу мэхьу псалгъэ зэпха кызырэрыкIуэм зэрыщыту е абы и Iыхьэ нэхьыщхьэм (пажэм), зэгъапщэ: *унэ дахэ – икъукIэ унэ дахэ; унэ зэтет – щыгъуэ зэтет унэ*.

ИнэхьыбапIэм псалгъэ зэпха кызырэрыкIуэм зрагъэубгъуэ щыIэцIэкIэ, плыфэцIэкIэ, IуэхуцIэкIэ, бжыгъэцIэкIэ, цIэпапщIэкIэ къэгъэлабгъуа гъэнэхуакIуэхэм: *щIакхуэ хужь – тыкуэн щIакхуэ хужь; джэдыгу фIыцIэ – джэдыгу фIыцIэ кIыхь; пхьэ пхьуантэ – пхьэм къыхэщIыкIа пхьуантэ; унэ лъагэ – етIуанэ унэ лъагэ; кыыр задэ – мы кыыр задэр*.

Псалгъэ зэпхам хэт псалгъэхэм я гъэIурыщIэныгъэ зэпхыкIэм щхьэхуэныгъэ хэлъщ. Адыгэбзэм гендер категорэ зэрымьIэм, апхуэдэуи псалгъэ зэпхэхэм языхэзым фIэкIа бжыгъэ, псалгъэзешэ-зыгъэнаIуэ лъабжьэгъусэхэр зэрыпымыувэм кыыхэкIыу жыпIэ хьуркыым псалгъэхэм я зэхуаку грамматикэ зэкIуныгъэ дэлъу, еплъ: *удз Iув, мэз Iув* (гъэпсыкIэншэ псалгъэ зэгъусэхэщ); *хьэщIэ нэхьыжьбы-р нысащIэм и благъэт (хьэщIэ нэхьыжьбы-р зэпхыгъэм хьэщIэ гъэпсыкIэншэ ягъэнаIуэ псалгъэм щыщIыгъуш цIэиуэ псалгъэзешэмрэ гъэнэхуагъэмрэ я лъабжьэгъусэ -р зыпыт нэхьыжь плыфэцIэр; адрей псалгъэзешэхэр пыувэмэ, нэхьыжьбы-м, нэхьыжьбы-м-кIэ, нэхьыжь-у хьунуш, куэд бжыгъэм деж – нэхьыжь-хэ-р, нэхьыжь-хэ-м, нэхьыжь-хэ-м-кIэ, нэхьыжь-хэ-у)*. Псалгъэ зэпхам щыщу ягъэнаIуэ Iыхьэм гъэпсыкIэ щигъуэтым и шапхьэхэр: *гъушI гъуэлъыпIэ-р, гъушI гъуэлъыпIэ-хэ-р*.

Псалгъэ зэпхам и Iыхьэ псоми здыщIэкIыу гъэпсыкIэ зэрамыIэм «мыхьэнэ зэкIуныгъэ» фIэзыщ яхэтщ бзэщIэныгъэлIхэм [Карданов 1957: 561]. БзэщIэныгъэ фIэшыгъэцIэхэм я псалгъалъэхэм зэрыщыубзыхуамкIэ, мыхьэнэ зэкIуныгъэр щыщыIэр псалгъэ зэпхам и Iыхьэхэм гъэпсыкIэу яIэн хуейхэм зыгуэр шахушыщIэм дежщ. ИщхьэкIэ кыщыхьа адыгэбзэ шапхьэхэм апхуэдэ щыщIэныгъэ хэткыым, ахэр бзэм и хабзэхэмкIэ зэрыщытын хуейм хуэдэу щытхэщ: морфологие гъэпсыкIэ зиIэр псалгъэ зэпхэхэм ящыщу яужь итырщ. Апхуэдэу щыт пэтми мыпхуэдэ гъэпсыкIэми мыхьэнэ зэкIуныгъэкIэ уеджэну Iэмал къуэт псалгъэ зэпхэхэм я Iыхьэхэр гъэIурыщIэныгъэ зэпхыкIэм зэрызэригъэубыдым.

БжыгъэкIэ зэкIуныгъэ щызокIуэ зыгъэнаIуэ-еигъэ зэхэлъыкIэхэм, еплъ: *лIыжьбым и шыр – лIыжь-хэ-м я шыр – лIыжь-хэ-м яш-хэ-р*.

ЗегъэкIуэныгъэр убгъуауэ кыщагъэсэбэп IуэхуцIэ гъэпсыкIэ зыхэт псалгъэ зэпхэхэм: *фызы-м ид* (IуэхуцIэм зэрегъакIуэ гъэзэщIакIуэм и псалгъэзешэр), *щIалэ-р шылажьэ* (IуэхуцIэм гъэзэщIакIуэм -р пегъэуэвэ), *хьэщIэ-м епсэлъа* (IуэхуцIэм хэгъэхуэныр зэрегъакIуэ), *къалэ-м шыпсэу* (IуэхуцIэм щыпIэ хьэлыр зэрегъакIуэ), *шакъэ-кIэ тха* (IуэхуцIэм Iэмэпсымэ хьэлыр зэрегъакIуэ).

ЕгъэщIылэныгъэзэпхыкIэщыщыIэр псалгъэ зэпхэхэм ящыщу зэхьуэкIа мыхьур (псалгъэм папщIэ, IуэхуцIэр) и мыхьэнэкIэ псалгъэ гуэрым епхауэ къакIуэмэщ. ЕгъэщIылэныгъэ зэпхыкIэ зиIэ псалгъэ зэпхэхэм щыщу кIэрыдзэныр нэхьыщхьэм икIи екIуркыым, икIи абы зэригъакIуэркыым. Щапхьэхэр: 1) *пцъдей ежьэн* (мы псалгъэ зэпхам щыщу IуэхуцIэ кIэрыдзэныр лэжыгъэцIэм егъэщIылауэ къэкIуаш);

2) *дытхэну дьтЫсащ* (инфинитив кІэрыдзэныр лэжыгыэцІэм егъэщІылІащ); 3) *щыту псалъэн* (ІуэхуцІэр лэжыгыэцІэм егъэщІылІащ); 4) *кІэртІофцІэтхуэ кІуэн* (щыІэцІэр лэжыгыэцІэм егъэщІылІащ).

Псалъэ зэпхэхэм я Іыхъэхэр мыхъэнэкІэ зэрызэхушыт ильэныкыуэкІэ ахэр тыншу пхуогуэш **гъэнахуэ** (*унэ лъагэ, тхъэмпэ плъыжъ, тцашэ дахэ*), **объект** (*лъэмыж щІын, тхыль еджэн, блын зэтельхъэн*), **хъэл** (*псынциІуэ псалъэн, пасэу гъуэлыжын, нобэ ежъэн*) гупурэ [Шагиров 2003: 216]. Субъект псалъэ зэпха лІэужыгыуэ зэзэмызэххэ фІэкІа ухузэркымы, ар гуп щхъэхуэу ябжыркыым.

Гъэнахуэ псалъэ зэпхэхэр

Гъэнахуэ псалъэ зэпхам и Іыхъэ нэхъыщхъэр, зэрыхабзэу, щыІэцІэщ, псалъэ кІэрыдзэныр е плыфэцІэщ, е гъэнэхуакІуэ кьалэн зыгъэзашІэ щыІэцІэщ: *баш кІыхъ, бгы лъагэ, джанэ хужъ, жэщ кІыфІ, махуэ хуабэ, бабыщыл, гъуциІ куэбжэ, пхъэ гъуэлыпІэ, шылэ джанэ*.

ЩыІэцІитІу зэхэт гъэнахуэ псалъэ зэпхам пэгъунэгъуш зыгъэнаІуэ щыІэцІэ зыхуэж псалъэзэшэ гъэпсыкІэм итымрэ ягъэнаІуэ щыІэцІэ еигъэ гъэпсыкІэ зиІэмрэ зэхыхъэу кьагъэхуэ изафет зэхэлгыкІэр: *лъыжъы-м и баш, тхъэмыщкІэ-м и мыльку* (егъапщэ: *тхъэмыщкІэ мыльку*), *еджакІуэ-хэ-м я мыльку*. Ауэ мыпхуэдэ гъэнахуэ псалъэ зэпха лІэужыгыуэхэм я мыхъэнэкІэ зэщхъэщыкІыныгъэ ядыболъагъу. Къапштэмэ, *лъыжъым и баш*-ымрэ *лъыжъ баш*-ымрэ я мыхъэнэкІэ узэхуеплэмэ, иужрэйм кыгъэлыагъуэр башыр зыгуэрым еиныгъэкъым, атІэ езы башым и щытыкІэрщ [Багов 1984: 11].

ГъэнаІуэ псалъэ зэпха лІэужыгыуэу щыІэщ щыІэцІэрэ бжыгыэцІэу зэхэтхэр. Мыбыхэм я кІуэцІкІэ, щІэныгъэлІхэм я нэхъыбэм кызэралыгтэмкІэ, щыІэцІэр зыгъэнаІуэщ, бжыгыэцІэр ягъэнаІуэщ. Абы и щыхъэтцІ зэрабж бжыгыэцІэхэу тІум щегъэжъауэ пщІым нэс, апхуэдэуи щэм, щыІэцІэхэр ящІыгыуу псалъэ зэпха кыщагъэхуэкІэ, абыхэм я зэхуаку кыдэуэв и элементыр: *шищ (шы+щы), махуищэ (махуэ + щэ)*. Мы элементыр кыгуэхыпІэ имыІуэ епхаш *йы* еигъэ лъабжъэпэм, ауэ щыхъукІэ шапхъэ къэхъахэр еплыт мэхуэ еигъэ-зыгъэнаІуэ псалъэ зэпхэхэм: *хъэцІэм иш, лъыжъым и унэ*. Мыбыхэм *и(йы)* лъабжъэпэм щызэрэпх пэрыув гъэнэхуакІуэмрэ ягъэнаІуэ псалъэмрэ.

ЩыІэцІэм зыгъэтэмэм кьалэн зэригъэзашІэр нэхъ нэІурыт шохуэ щыІэцІэр зэрыхуэ псалъэзэшэ гъэпсыкІэм щит зэхэлгыкІэхэм: *мэл-у тху, шы-уэ плы*.

ЩыІэцІэм гъэнахуэ кьалэн егъэзашІэ ар мыгъэнэхуа-зэрабж, зыгуэщ, кьутахуэ бжыгыэцІэхэм гъусэ шахуэхуекІа: *цІыху зыхыбл, мэл зыбгъуицІ, мыІэрысэ тІурытІ, хъэсэ щанэ*.

БжыгыэцІэхэм ящышу нэхъыбэрэ гъэнахуэ псалъэ зэпха къэзыгъэщІыр зэрызэкІэлыкыкІуэхэмрэ къатхэмрэщ. ЗэрызэкІэлыкыкІуэ бжыгыэцІэхэр ягъэнаІуэ щыІэцІэм и пэм кьитынкІа, и кІэмкІэ кыпыувэнкІа хъунуш: *ещанэ махуэм – махуэ ещанэм*. Апхуэдэу щыт пэтми, инэхъыбэм бжыгыэцІэр пэрыувщ. БжыгыэцІэм и увыпІэр ихъуэжми, псалъэ зэпхам и мыхъэнэм абы зэхуэкІыныгъэ хилъхъэркыым, псалъэм папщІэ, *ХыщІрэ езанэ мафІэгум Налшыкрэ Москварэ зэнещІэ – МафІэгу хыщІрэ езанэм Налшыкрэ Москварэ зэнещІэ* гъэпсыкІитІым кьарыкІ мыхъэнэкІэ зэщхъэщыкІыныгъэ яІэу жыІэгъуейщ, апхуэдэу къэзылыгытэ щыІэми [Камбачоков 1997: 179–180].

Къат бжыгыэцІэхэр плыфэцІэуи къэзылыгытэ щыІэщ. Ахэр къатопщІыкІ зэрабж бжыгыэцІэхэм икІа нэхъыбэрэ бзэм кыщагъэсэбэпыр зым щегъэжъауэ плыым нэс къатехуекІэхэрщ: *защІэ, тІуащІэ, цащІэ, плІащІэ*. Ахэр ягъэнахуэ щыІэцІэхэм яужь йоувэ: *цхъэгъубжэ защІэ, цэкІ тІуащІэ*.

Гъэнахуэ псалъэ зэпхэхэр къэгъэщІыным жыджэру холэжыкыхъ ІуэхуцІэхэм я лІэужыгыуэ псори – субъект, объект, Іэмэпсымэ, хъэл жыхуаІэхэр: *ныпыр зыхъ щІалэр, хъыджэбз жьыщІэр, сабий жейр, тхыль птхар, узэдэІуа уэрэдыр, дызыхуэза тхакІуэхэр, дызэрылажъэ лъэрыгур, жэм кызэрытти пэгуныр, щІалэм*

дызэрэджэ цлэлейр, лыжыбыр шыпсэу къуажэр, цлэныгъэлхэр здэклауа къэралхэр, хьэщлэхэр црагъэжэжэ махуэм, физыр цлэгъуэва лүэхур, лүэхуцлалэм цлэклауа лъэлур.

Мы шапхьэхэм я нэхыбаплэм, хьыджэбз жьыщлэр, тхыль птхар, сабий жейр жыхуилэхэр хэмыту, лүэхуцлэ-гъэналуэр шыпэрыувщ (зыхь, узэдэлуа, дызыхуэза, дызэрылажэ, къызэрытши, дызэрэджэ, шыпсэу, зыдэклауа, црагъэжэжэ, цлэгъуэва, цлэклауа).

Ауэ шапхьэ псоми лүэхуцлэр (ар шыпэрыувхэм) клэрыуви шыхьуфынущ, е игъэнахуэм и пэм кыту, е абы пылухауэ: цлалэ ныпыр зыхьыр, уэрэд узэдэлуар, тхаклуэ дызыхуэзахэр, лъэрыгу дызэрылажэбэр, пэгун жэм къызэрытшыр, цлэлей цлалэм дызэрэджэр...

Апхуэдэ дыдэуи лүэхуцлэр шыкларуувхэми пэрыувуи къыщоклуэ: жьыщлэ хьыджэбзыр, жей сабийр, птха тхыльыр.

Лүэхуцлэ къызэрыгуэклэхэм къащхьэщокл да жыхуилэм хуэдэ къэгъэщыгъэхэр. Апхуэдэхэр ягъэнахуэхэм гъусэ шахуэхьуклэ, абыхэм къэгъэщылла нэгъуэщл псалгъэ гуэрхэр къащлымыгъумэ, плыфэцлэхэм ещхьу дапцэщи клэрыувщ: джанэ да (да джанэ жалэркъым).

Мыпхуэдэ къэгъэщыгъэхэм я мыхьэнэ илэныкьуэклэ щхьэхуэныгъэу ялэщ субьектым илэжэ лүэхугъуэр объектым зэрыхуэунэтлар къагъэлыгъуэн мыхьуу лүэхугъуэм кыриклуар ягъэнахуэ предметым и нэццэнэ зращлыр. Зи гугъу тцлы къэгъэщыгъэхэм я щхьэхуэныгъэм тешлыхьауэ ахэр лүэхуцлэ-адьективу, е нэгъуэщл жыплэмэ, лүэхуцлэм кытеклэ плыфэцлэу уеджэ хьунуш.

Лүэхуцлэ-адьективхэр объект закьуэуи, объектыншэуи шылэщ: лы гъэва (лы гъэвэн-ым кытокл), шэ флэлуа (шэр флэлу), мылэрысэ фа (мылэрысэр фын).

Лэжыгъэцлэ лъэлэсхэм къатепщыкыла адьектив лүэхуцлэхэм папцлэ субьектыншэ зэрыжалэр тэмэмщ. Апхуэдэхэщ да, ва жыхуилэхэр. Ауэ мыбыхэм ещхькъым флэлуа, фа лүэхуцлэхэм хуэдэхэр, сыту жыплэмэ ахэр субьектым гъусэ хуохьуф.

Лэжыгъэцлэ гъэпсыклэхэм ящыщу гъэнахуэ псалгъэ зэпхам хоувэ инфинитивхэмрэ лэжыгъэцлэ псалэпкъ къабзэхэмрэ. Пэжщ, мыбыхэм лүэхуцлэхэм елыгъауэ нэхь мащлэрэщ апхуэдэ къалэн шагъэзащлэр. Зи цлэ кытлуа гъэпсыкытлэри ягъэнахуэ псалгэм и пэм кьоувэ: клуэн мурад, ежьэн мурад, зэремыджэн цхьэусыгъуэ, гъы макъ (гъын лэжыгъэцлэм и псалэпкъ гъэнахуэ къалэн зыгъэзащлэр + макъ ягъэнахуэ шылэцлэр), джэ макъ (джэ-н + макъ), н.кь.

Гъэнахуэ къалэн цлэпапцлэхэм шагъэзащлэ гъэнахуэ псалгъэ зэпхэхэри мащлэкъым. Инэхьыбэм ахэр зыгъэлабгъуэ цлэпапцлэхэщ. Ахэр дапцэщи пэрыувщ: а мэзыр, мы мэзыр, мо мэзыр, а физдэщыла мэзыр, мы къэпцэхуа унэр, апхуэдэ цлыху, мыпхуэдэ цлыху, апхуэдиз ахьшэ, мыпхуэдиз ахьшэ, монхуэдиз ахьшэ.

Апхуэдэ, мыпхуэдэ, монхуэдэ цлэпапцлэхэм я зэхэлгыклар мыраш: а, мы, мо къызэрыклуэ цлэпапцлэхэр зыхьуэж псалгъэзешэ гъэпсыклэм итщ икли хуэдэ плыфэцлэр къапыгтщ.

Апхуэдиз, мыпхуэдиз, монхуэдиз цлэпапцлэхэм я лыхьэ мэхьу хуэдиз жыхуилэр. Хуэбгъэфашэ зэрыхьунумклэ, мыбы хуэдэ зы жилэу араш, егъапцэ хуэдитл (хуэдэу тлу), хуэдиш (хуэдэу шы) къэгъэщыгъэхэм.

Еигъэ цлэпапцлэхэм нэмыщл гъэнахуэ къалэн ягъэзащлэ зыгъэналуэ (езы, псо), зэрыупщлэ-ехьэлла (дэтхэнэ), мыгъэнэхуа (гуэр) цлэпапцлэхэми.

Лүэр цлэпапцлэр и закьуэу (щхьэхуэу) къагъэсэбэпыркыым, зы мыгъэнэхуа артикль къалэн зыгъэзащлэр къышоувэри зыгуэр псалгэр къохьу. Псалгэ гуэр зыгъэнахуэ зы-м къэгъэлабгъуэ зи гугъу ищлыр хэтми, сытми зэрымылупщлыр: лы гуэр, физ гуэр, унэ гуэр, къуажэ гуэр. А мыхьэнэ дыдэраш къафатэр зы артикльыр зыхьуэвэ къэгъэщыгъэхэми: зы лы гуэр, зы къуажэ гуэр. Лүэр цлэпапцлэр хэмытуи зы артиклым ардыдэр къокл: зы лы, зы унэ.

Гуэр цлэпапщлэр игъэнахуэ псалъэм и ужь кыиувэмэ, *дэтхэнэ* цлэпапщлэр дапщэщи пэрыувщ: *дэтхэнэ унэр, дэтхэнэ уэрамым*.

Езы цлэпапщлэм щыпэрыувым деж гъэнахуэ кьалэн егъэзащлэ: *езы щаклуэр, езы кьалэм*.

Зи гугъу тщды цлэпапщлэр клэрыув щыхьуклэ абыи, ар зэпхами псалъэзешэ гъэпсыклэ ялэщ: *хьыджэбзы-м езы-м, хьыджэбзы-р езы-р*. Мыпхуэдэ псалъэ зэпхам и 1ыхьэхэм я зэхуаку нэгъуэщл псалъэ (псалъэхэр) кьыдэуэфынущ, зэлыт: *хьыджэбзым езым бостейр идац – хьыджэбзым бостейр езым идац*.

Иужь ит шапхэм ещхьу *езы* цлэпапщлэр игъэнахуэ псалъэм пэлэщлэ щыхьуклэ, абы, языныкьуэ щлэныгъэллхэм кьызэралытэмклэ, а игъэнахуэм и кьалэныр игъэзащлэ хуэдэу мэхьу.

Псо цлэпапщлэр игъэнахуэ псалъэм и клэмклэ кьыщыпоувэ, псалъэзешэ клэуххэри поувэ: *унэ псо-р, кьалэ псо-м*. Цлэпапщлэм и куэд бжыгъэр кьэггъэлъэгъуа мэхьу -и лъабжъэужь пыувэкларэ: *псор-и, псом-и, псомкл-и*.

Нэхьыбэрэ бзэм ушрохьэллэ гъэпсыклэ зилэ щылэцлэ зыхэт зэхэлъыклэхэм: *хьэщлэхэр псори, хьэщлэхэм псоми*. Куэдрэ кьамыгъэсэбэпми, *псо* цлэпапщлэр щыпэрыув зэхэлъыклэхэри бзэм кьегъэщлэф, зэлыт: *кьызэхуэсахэр псори унэм щлэхьац – псори кьызэхуэсахэр унэм щлэхьац*.

Щхьэхуэу я гугъу щлэшхьэщ гъэнахуэ псалъэ зэпха зэхэлъхэм, н.ж. псалъэ зэпха кьызэрыклуэхуэ а псалъэ зэпха псом ехьэлла зи щхьэ хушчыт псалъэхэмклэ убгъуа хьуахэм. Апхуэдэ гъэнахуэ убгъуа ллэужьыгъуэхуэ кьэбгъэлъагъуэ хьунуш зыбжанэ:

1. Гуэхуцлэ зэхыхьэ: *гьуэгубгъум Iyt (унэ)*.
 2. Зи мыхьэнэклэ Гуэхуцлэ, зи гъэпсыклэклэ Гуэхудэклуэ синтаксис зэхэлъыклэ: *зэцлэлыдэу фацэ зэпэц цыгъыу*.
 3. Гуэхудэклуэ зэхыхьэ: *бий жьыжьэр кьыщышынуэ, бий гьунэгъур хигъащлэу*.
 4. Адъектив зэхыхьэ: *уэсым хуэдэу хужь, вындым хуэдэу флэцлэ, фом нэхэр нэхь IэфI*.
 5. Пылъхьэ убгъуа: *шыуэ зытесри – адыгэши лъэпкьыр*.
 6. Пэлыгта псалъэ зыщлэыгъу плыфэцлэ: *щлэныгъэм хуэнэхьуеиниэ*.
 7. Инфинитив кьэггъэщлэгъэхуэ хьууэ, *хьужауэ* зыхэт псалъэ зэпхахэр: *хьыв хуэдиз хьууэ, щхьэматэ хьужауэ*.
 8. Субстантив зэхыхьэ: *гьуэгуш хуэдиз и инагъыу, шыгукъум хуэдиз и гьумагъыу*.
 9. Инфинитив зэхыхьэ: *ванлэхэм зегъэубгъун, бэвагъыр кьэлэтын*.
- Етлуанэ, ещанэ ллэужьыгъуэу кьэхьахэр зыуэ зэхэбгъэхьэжи хьунуш.

Объект псалъэ зэпхахэр

Объект псалъэ зэпхахэм 1ыхьэ нэхьыщхьэу хэтщлэжьыгъэцлэр, абы и клэрыдзэн псалъэр щылэцлэщ, псалъэзешэ гъэпсыклэншэу, е цлэйлуэ, зыхьуэж псалъэзешэхэм я клэух пыту: *тхыль тхын, унэ щлын, псы ефэн, уэрэд едэлуэн, тхыльы-р тхын, тхыльы-м еджэн, унэ-р щлын, псы-р икьутын, псы-м ефэн, уэрэды-р зэгъэщлэн, уэрэды-м едэлуэн* [Шагиров 2003: 302].

Объекту хуэвэнклэ хьунуш цлэпапщлэ, бжыгъэцлэ, плыфэцлэ, щылэцлэ кьалэн зыгъэзащлэ Гуэхуцлэ: *а-р лъагъун, а-бы хуээн, цы кьэщтэн, цы-р гьэклэужьын, тху-м хуээн, плыжь кьыхэхын, хужьы-р кьэщтэн, жей-р кьэгъэушыи, жей-м еджэн*.

Мыхьэнэр щызу кьэггъэлъэгъуа хьун папщлэ, куэдрэ а Гуэхугъуэ дьдэм епха етлуанэ щылэцлэ псалъэ зэпхам хэгъэуэвэн хуей мэхьу: *еджаклуэ-м тхыль етын, сабий-хэ-р кьалэ-м шэн, гьушлэ Iунэ-р блыны-м хэуклэн, джанэ-р пхьуантэ-м кьыдэхын*.

Объект кьалэн зыгъэзащлэ щылэцлэ зыхэт псалъэ зэпхахэм яхэгъэгъуэщэн хуейкьым Iэмэпсымэ мыхьэнэ зилэ, зыунэтI псалъэзешэ гъэпсыклэ зилэ мыпхуэдэ щылэцлэхэр зыхэтхэр: *джыдэ-клэ пхьэщлэн, трактор-клэ вэн, хушхьуэ-клэ елээн, шакъэ-клэ тхэн*, н.кь.

Обект псалгъэ зэпхам и Гыхьэ кIэрыдзэныр зэрыувэ псалгъэзэшэ гъэпсыкIэм ехьэлIауэ мыпхуэдэ лIэужыгъуэхэр кыхьэбгъэщ хьунуш:

ЦIэиIуэ псалгъэзэшэм кIэрыдзэныр иту:

а) хэгъэхьуэн занщIэр: **Вабдзэхэр, фIэбзхэр зэрахьэр** (ЩоджэнцIыкIу А.); *Мис а махуэм къэбэрдэйхэм Санэхуафэр зэлуахат* (ЩоджэнцIыкIу А.); *НэцхьыфIагъыу убгъэдэлхэм бзэр хуимыту ягъэжан* (ЩоджэнцIыкIу А.);

б) IуэхуцIэ зэхыхьэм хэт объект занщIэр: *Зи кIэлындорыр мыкьутэпа унэ кIыхьым и зыбгъумкIэ лъэныкьуэ бэкхь лъахьшэм зыциукьуэдийрт* (Къашыргъэ Хь.); *Ар цызэхихым, цтэлэцтаблэ хьуауэ Къербэч къэтэджащ* (КIэрашэ Т.);

в) IуэхудэкIуэ зэхыхьэм хэт объект занщIэр: *Къазбэч пцIантIэм дэлъэдэжащ, и портфельшхуэр* и лъакьуэм *иридзэкIыурэ* (Щомахуэ А.); *Машинэр здэкIуэнуум кIуащ, и шэрхьхэм псы ятIэр яутхыу* (Къашыргъэ Хь.); *Я цейкIэхэр жыуейым зэрихуэу цIалэхэм лъапэрытету загъэдэжэрэзырт* (КIэрашэ Т.);

Зыхьуэж псалгъэзэшэм кIэрыдзэныр иту:

а) зыхьуэж псалгъэзэшэм ит объект мыблагъэр: *Хьэрхуэрыгъэм и нып пльыжыыр хьэуам хуарзэу ходжэгухь* (ЩоджэнцIыкIу А.); *КъуажэмкIэ кыкIыу хьэ банэ макъхэр пцыхьэцхьэ хьэуа къабзэм кыхьэлукIырт* (Къашыргъэ Хь.); *КIыхьу, зэмыкIужу, кыфIэмылуэхуу жэкIэ цхьэхьынэкIэ брулыжыыр псоми якIэлъежыащ* (КIэрашэ Т.);

б) зыхьуэж псалгъэзэшэм ит объект мыблагъэр IуэхуцIэ зэхыхьэм хэту: *Зи Iэпкълъэпкь цIынэр шэмэджым илуэнтIа си кьуэшыр, лыжы къаруунишэм хуэдэу, хуэм дыдэурэ къэтэджащ* (ЩоджэнцIыкIу А.); *Дэнэ цыIэ ди Iэцхьэм едгъэишхыну мэкъумылэмрэ Iусыпхьэхэмрэ?* (Къашыргъэ Хь.);

в) зыхьуэж псалгъэзэшэм ит хэгъэхьуэн мыблагъэр IуэхудэкIуэ зэхыхьэм хэту: *Къурихьэм я куэцIым кылту, шытхьхэм я цхьэм кыту, хьэцхьэтеуэ зыфIэмыль бжей мэз фIыцIэр екIуэкIырт* (Къашыргъэ Хь.); *А фэхум ипхьауэ жэм Iэхьушэ цыхьуакIуэрт* (Къашыргъэ Хь.);

ЗыунэтI псалгъэзэшэм кIэрыдзэныр иту:

а) зыунэтI псалгъэзэшэм ит хэгъэхьуэн (объект) мыблагъэр: *Мэз цхьуантIэм кыхьиху акъужьхэр мэ IэфIкIэ уогъэщIэрацIэр* (ЩоджэнцIыкIу А.); *Уи жьээгъуху цIыкIухэр пцIэнтIауэ гуэлмэдын фIыцIэкIэ кьузакъым* (ЩоджэнцIыкIу А.); *Ахэр гьуэгуэмкIэ макIуэ, шыри IумпIэкIэ яшэ* (КIэрашэ Т.);

б) зыунэтI псалгъэзэшэм ит объект мыблагъэр IуэхуцIэ зэхыхьэм хэту: *Письмор кьэрэндащкIэ тхат; ДжьыдэкIэ пхьэцIэным IэкIуэлъакIуагъэ хуейщ;*

в) зыунэтI псалгъэзэшэм ит объект мыблагъэр IуэхудэкIуэ зэхыхьэм хэту: *Амдэхьан хьэжыжырым емыплу, нэбгъузкIэ плъэуэ, зызэцIакъуауэ сакъыу цытт* (КIэрашэ Т.); *КIапсэхьуэкIэ епхьауэ хьуакIуэу, мэз хуейм ику дыдэм итт шы пцIэгъуэплъ дэгъуэ гур* (КIэрашэ Т.);

Зэрыхьу псалгъэзэшэм кIэрыдзэныр иту:

а) зэрыхьу псалгъэзэшэм ит объект мыблагъэр: *Ар егъэдэжакIуэу мэлажэ; ПцIанэ бэвыцэхэр хьэсэпэм тенджыз толкьуну цыпIоуцI* (ЩоджэнцIыкIу А.); *А псори Iуэулауэишхуэу Iуэм кыIукIырт* (КIэрашэ Т.);

б) зэрыхьу псалгъэзэшэм ит объект мыблагъэр IуэхуцIэ зэхыхьэм хэту: *Фэхум адэкIэ мэзым и шIэдзанIэу кыицыт мей жыгыжыитIым я кум дыгъэр нэцхьыфIэу кьыдэпльырт* (Къашыргъэ Хь.);

в) зэрыхьу псалгъэзэшэм ит объект мыблагъэр IуэхудэкIуэ зэхыхьэм хэту: *КъэхутакIуэу лажьэу, музейм цIыху зыбжанэ цIэтт.*

ТегъщӀаӀгъэр Список источников

Багов 1984 – *Багов П.П.* Двухкомпонентные именные комплексы // Вопросы грамматики и лексикологии кабардино-черкесского языка. Нальчик, 1984. С. 3–16.

Виноградов 1954 – *Виноградов В.В.* Слово сочетание как предмет синтаксиса // Грамматика русского языка. Т. II. М. 1954. С. 7–22.

Камбачоков 1997 – *Камбачоков А.М.* Проблемы простого предложения в кабардино-черкесском языке. Нальчик: Эль-Фа, 1997. 236 с.

Карданов 1957 – *Карданов Б.М.* Грамматический очерк кабардинского языка // Кабардино-русский словарь. М.: Государственное издательство иностранных и национальных словарей, 1957. 590 с.

Лингвистический энциклопедический словарь. Главный редактор В.Н. Ярцева. М.: Издательство «Советская энциклопедия», 1990. 685 с.

Урыс 1994 – *Урыс Хъ.Щ.* Адыгэ грамматикэ. Синтаксис. Пунктуацэ. Нальшык: Эльбрус, 1994. 216 н.

Шагиров 2003 – *Шагиров А.К.* Синтаксис словосочетания в кабардинском языке (часть I) // Вестник КБИГИ. Вып. 10. Нальчик, 2003. С. 208–225.

References

BAGOV P.P. *Dvukhkomponentnye imennye komplekсы* [Two-component nominal complexes]. IN: Voprosy grammatiki i leksikologii kabardino-cherkesskogo yazyka. Nal'chik, 1984. S. 3–16. (In Russian)

VINOGRADOV V.V. *Slovosochetanie kak predmet sintaksisa* [The phrase as a subject of syntax]. IN: Grammatika russkogo yazyka. T. II. M. 1954. S. 7–22. (In Russian)

KAMBACHOKOV A.M. *Problemy prostogo predlozheniya v kabardino-cherkesskom yazyke* [Problems of a simple sentence in the Kabardino-Circassian language]. Nal'chik: El'-Fa, 1997. 236 s. (In Russian)

KARDANOV B.M. *Grammaticheskii ocherk kabardinskogo yazyka* [Grammatical sketch of the Kabardian language]. IN: Kabardino-russkii slovar'. M.: Gosudarstvennoe izdatel'stvo inostrannykh i natsional'nykh slovarei, 1957. 590 s. (In Russian)

Lingvisticheskii entsiklopedicheskii slovar' [Linguistic Encyclopedic Dictionary]. Glavnyi redactor V.N. Yartseva. M.: Izdatel'stvo «Sovetskaya entsiklopediya», 1990. 685 s. In Russian)

URYS Kh'.Shch. *Adyge grammatike. Sintaksis. Punctuatse* [Adyghe grammar. Syntax. Punctuality]. Nal'shyk: El'brus, 1994. 216 n. (In Kabardino-Circassian)

SHAGIROV A.K. *Sintaksis slovosochetaniya v kabardinskom yazyke (chast' I)* [Syntax of a phrase in the Kabardian language (part I)]. IN: Vestnik KBIGI. Vyp. 10. Nal'chik, 2003. S. 208–225. (In Russian)

Авторым теухуауэ

БицӀо Б.Ч. – филологие щӀэныгъэхэмкӀэ доктор, щӀэныгъэ лэжъакӀуэ пашэ, адыгэбзэ секторым и унафӀэщӀ.

Информация об авторе

Б.Ч. Бижоев – доктор филологических наук, ведущий научный сотрудник, заведующий сектором кабардино-черкесского языка

Information about the author

B.Ch. Bizhoyev – Doctor of Science (Philology), Leading Researcher, Head of the Sector of the Kabardino-Circassian Language.

Статья поступила в редакцию 17.03.2023; одобрена после рецензирования 25.03.2023; принята к публикации 29.03.2023.

The article was submitted 17.03.2023; approved after reviewing 25.03.2023; accepted for publication 29.03.2023.